

DARK TOURISM AND MODELLING IT'S EFFECTS ON RESIDENTS WHO ARE LIVING IN GALLIPOLI HISTORICAL AREA WITH CLUSTER ANALYSIS

Yazar/ Author: Asst. Prof. Dr. / Yrd. Doç. Dr. Nilay Köleoğlu¹

Abstract

Aside the concept of Tourism reminding to visit new places, to explore, travel, entertain and rest, there is also sad side of it as dark tourism that expects to be remembered with respect and sadness. In the case of dark tourism; Tourists affected by events such as grief, fear and death visit territories, cemeteries and monuments to fulfill their curiosity and to express their respect to their ancestors who lost lives in a war or bad events. Tourism activities established on these feelings and thoughts also have an impact on the residents. The aim of this study is to determine the effect of the dark tourism on the residents of Gallipoli Historical Site area which is one of the destinations that dark tourism is lived intensively in Turkey and to classify the local people by cluster analysis

Key Words: Cluster Analysis, Dark Tourism, Resident Perceptions, Gallipoli Historical Site Area

HÜZÜN TURİZMİ VE GELİBOLU TARİHİ ALAN BÖLGESİNDE YAŞAYAN YEREL HALK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN KÜMELEME ANALİZİ İLE MODELLENMESİ

Özet

Turizm akıllara yeni yerler keşfetme, gezme, eğlenme ve dinlenmeyi çağırırsa da sadece hüznü aklı gelen ve saygıyla anılmayı bekleyen bir yanı hüznü turizmi olarak karşımıza çıkar. Hüznü turizmi olgusunda; keder, korku ve ölüm gibi olaylardan etkilenen turistler, geçmişlerine olan meraklarını gidermek istekleri ve savaşta veya kötü bir olayda kaybettikleri atalarına olan saygılarını göstermek duygularıyla olayın gerçekleştiği bölgeleri, mezarlıkları ve anıtları ziyaret ederler. Bu duygu ve düşünceyle yapılan turizm faaliyetleri yerel halk üzerinde de etki bırakmaktadır. Bu çalışmanın amacı, hüznü turizminin Türkiye’de yoğun yaşandığı destinasyonlardan biri olan Gelibolu Tarihi Alan bölgesinde yaşayan yerel halk üzerinde oluşan etkisinin belirlemeye çalışılması ve kümeleme analizi ile yerel halkın sınıflandırılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kümeleme Analizi, Hüznü Turizm, Yerel Halk Algısı, Gelibolu Tarihi Alan Bölgesi.

1.Giriş

Turizm dünyada geniş bir pazara sahip olmasının yanında, sahip olduğu büyük ekonomik potansiyel ile en büyük endüstrilerden biri olarak değer kazanmıştır (Kozak vd., 2013: 7). Günümüzde uluslararası turizm hareketlerinden büyük pay alan ülkelerde olduğu gibi, gelişmekte olan ülkelerde de turizme verilen önem git gide artmaktadır (Giritlioğlu ve Avcıkurt, 2010: 75). Turizm sektöründe artan rekabetle birlikte, sunulan hizmette de arayışlar farklılaşabilmektedir. Bununla birlikte turistlerin beklentileri de farklılık göstermektedir. Bazı turistler için su sporları vazgeçilmez olurken başka bir grubun tercihi dağa tırmanma ve kamp olabilir. Tarih ve kültürel değerlerin ziyaret edilmesi de turistler için önem taşıyan turizmin başka bir faaliyet koludur. Turistler için ilgi alanlarına göre turizmin faaliyet alanları da değişiklik gösterebilir (Öztürk, 2001: 45).

Hüznü turizmi gerçek ya da sembolik olarak ölüm temasının işlendiği bir yere yönelik, kısmen ya da tamamen ölümle yüzleşme arzusu ile güdülenmiş bir seyahat olgusudur. “Dark turizm” olarak İlk kez Foley ve Lennon (1996: 198) tarafından kullanılan hüznü turizmi Seaton (1996: 240) tarafından “thana turizm” adıyla literatüre geçmiştir. Hüznü turizmi mekânsal olarak beş farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Birinci grupta; ölüm anını seyretmek için yapılan ziyaretlerdir. İkinci grupta; bireysel ve toplu ölümlerin oluş zamanından sonraki dönemlerde yapılan ziyaretlerdir. Üçüncü olarak, sembolik kalıntıları görmek için yapılan ziyaretlerdir. Ölümlerin gömüldüğü alanları ve sembolik anıtları görmek için yapılan ziyaretler ise dördüncü gruptadır. Son olarak da, temsili ölüm alanlarını görmek için yapılan ziyaretlerdir.

Gelibolu tarihi alan bölgesi, ölüm ve yıkım unsurlarının tamamını içerisinde barındırmasının yanı sıra, savaşa katılan tüm ülkelerin anıt ve şehitliklerini kapsayan geniş bir bölgeye sahip olması sebebiyle hüznü turizminin önemli destinasyonlarından biridir.

Bu bölgede yaşanan savaşlar Çanakkale Savaşları olarak tarihe geçmiştir. I. Dünya Savaşı’nın en önemli cephelerinden biri olan Çanakkale savaşları, dünyanın büyük güçlerinin dünyayı paylaşma rekabetini savaşa

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, nkoleoglu@comu.edu.tr

dönüştürdükleri 1915 yılı şubat ayı ile 1916 yılı ocak ayı arasında gerçekleşmiştir. Bir yıl süren savaşta, bir milyondan fazla insan denizde, karada, havada ve denizaltında birbirleriyle kıyasıya mücadelesini sürdürmüştür.

Osmanlı devleti bu savaşta İngiltere ve Fransa'nın saldırılarına karşı, Almanya ile müttefik olarak yer almıştır. Bu savaş her iki taraf içinde ağır kayıplara yol açmıştır. Binlerce insan hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır. İngiltere ve Fransa ağır bir yenilgi ile savaştan ayrılırken Osmanlı Devletinin Çanakkale Savaşı'ndan galip olarak ayrılması dünya çapında büyük yankı uyandırmıştır. Kazanılan zafer Türk tarihinin en büyük başarılarından biri olarak tarihte önemli yerini almıştır (Engin ve Muzaffer Albayrak, 2016: 17).

Savaşta, İngiltere ve Fransa kendi ordularının yanı sıra Yeni Zelanda ve Avustralya askerlerinden oluşan, Anzac adı verilen bir orduyla savaşta yerini aldı. Anzac askerleri Türk askerleriyle birlikte Gelibolu tarihi alan bölgesinde dünyaya ses getiren kahramanlıklar gösterdiler. Gelibolu tarihi alan bölgesi, Çanakkale savaşlarında büyük öneme sahip olmasının yanında Yeni Zelanda ve Avustralya içinde büyük önem taşımaktadır. Bölge, Avustralya ve Yeni Zelanda için ulus kavramını benimsedikleri yer olarak tarihe sunulmuştur. Ayrıca Gelibolu tarihi alan bölgesi, dünya ülkelerinin yanı sıra özellikle bu iki ülke için hüzün turizminde farkındalık yaratmıştır.

Turizmin gelişme gösterdiği bir ülke, turizmin hem olumlu hem de olumsuz yöndeki etkileri karşı karşıya kalabilir. Turizmin etkileri; ekonomik, çevresel (fiziksel) ve sosyo-kültürel olarak ele üç başlıkta ele alınmaktadır. Ekonomik etkiler: turizmin dış ödemeler dengesine etkisi, döviz arz ve talebine etkisi, fiyat istikrarına etkisi, turizmin reel ekonomiye etkisi, turizmin istihdam üzerine etkisi ve turizmin gelir etkisi olarak sıralanabilir. Fiziksel etkiler genel anlamda çevre ve insan faaliyetleri ile ilgilidir. Sosyo-kültürel etkiler ise; farklı toplumlardan gelen bireylerin birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunmaları ve kültürel yapılarını daha yakından tanımaları sonucunda dünya barışının sağlanmasına katkıda bulunulması olarak ifade edilmiştir. Bu yüzden kapsamı oldukça geniştir. Tarihi ve kültürel değerlerin turizm olgusu ile sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı güdülen kültürel değerlere sahip çıkılması ve bu değerlere gereken önemin verilmesi de bu kapsam içinde yer alır. Ayrıca, turizm endüstrisi tarafından kırsal bölgelerde yaratılan yeni iş alanları sayesinde kırsal bölgelerin kentleşmesinin hızlanması, bunların yanı sıra ülkedeki ulusal bilincin artması ve yerli halkın sahip olduğu kültür değerleriyle övünmesine neden olması olumlu sosyo-kültürel etkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Turist kabul eden ülke halkının turistlerle daha yoğun bir iletişime girebilmek için kendilerini daha fazla okuma ve araştırma zorunluluğunda hissetmeleri sonucunda eğitim ve kültür düzeylerinin yükselmesi, farklı kültürleri tanımak gibi amaçlarla bölge halkının yabancı dili öğrenme isteğinin artması yüzlerce olumlu etkiden ilk akla gelenlerdir (Avcıkurt, 2015: 48-89).

Ülkelerin kalkınmasında sanayi kadar turizmin büyük bir rolü olduğu tartışmasız bir gerçektir. Kalkınmaya verilecek ilk desteğin yerel halk tarafından doğru anlaşılması yerel yönetimler, politikacılar ve iş dünyası için çok önemli bir konu olmuştur. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde konuyla ilgili yetkililerin üstlerine düşen görevleri yapmada çaba harcadıkları da görülmektedir. Çünkü her tür kalkınmanın başarısı ve sürdürülebilirliği yerel halkın aktif desteğine bağlıdır (Gürsoy, 2002: 79-80). Turizm, hem yerel halk hem de turistleri etkilemektedir. Turizmin yerel halk üzerindeki etkisinin hem pozitif hem de negatif olabileceği düşünülmüştür. Yerel halkın turizmin etkisine karşı olumlu bir tutumu varsa, destinasyondaki turizm gelişimini destekleme olasılıkları daha yüksektir (Choi, 2003: 73). Bu durum, turizmin gelişmesi ve ülke ekonomisine katkı sağlaması yani ülkelerin kalkınması demektir.

Turizm zengini ülkemizde, turizmin yerel halk üzerine etkili olduğu birçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Marmaris de yaşayan halk üzerine yapılan bir çalışmada turizmin sosyo-kültürel etkileri incelenmiştir. Marmaris de yaşayan yerel halkın kendi arasında eskisi kadar dayanışma içinde olmadığı, aile yapılarının değiştiği gibi gelenek ve göreneklerinin de değiştiği sonucuna ulaşılrken tüm bunların korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca asayiş sorununun artması da dikkat çekici bir sonuçtur. Olumsuz etkilere rağmen kadımların ailede ve toplumda daha ön plana çıkması yani sosyal statüsünde olumlu etkilenme olması, çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır (Özel, 2014: 64-65).

Yerel halkın kırsal turizm üzerinde etkilerini inceleyen çalışmada turizmin etkileri ile turizm faaliyetine katılımı incelenmiştir (Ertuna vd., 2012: 66). Yerel halkın turizmi desteklemesi ve turizmin sosyo-kültürel etkileriyle olan ilişkini ele alan çalışmada turizmin desteklenmesinde turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilere önem verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Bertan, 2010: 90). Afyonkarahisar halkının turizmden etkilerinin incelendiği çalışmada (Özdemir ve Kervankıran, 2011: 22), yerel halkın isteklerinin dikkate alınarak turizmin planlı bir şekilde düzenlenmesi üzerinde durulmuştur. Bir başka çalışmada Çanakkale yöresinin hüzün turizm potansiyeli swoot analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır (İlsay ve Doğdubay, 2015: 1612-1620).

Ölümün etkilerinin gözlenebildiği ya da üzüntü verici olayların izlerini taşıyan alanlara yapılan ziyaretler, ziyaret eden turistlerin kendilerini kahramanın yerine koyarak, bir anlık da olsa onunla beraber o acıyı yaşamaması ve yaşanan olaydan ders çıkartılması amacıyla yapılır. İnsanın doğası gereği acıyı yaşadığı ve ölümle yüzleştiği destinasyonlar birbirinden farklılaşmaktadır. Bu bazen bir savaş alanı olurken, bazen bir terör olayının yaşandığı

yer veya bir maden kazası destinasyonunda olabilir. San Jose madeni de alternatif bir katarsistik destinasyon olarak hüzün turizmi örneklerindedir (Kılıç ve Sop, 2011: 15).

Yıldız vd. (2015: 398-403), çalışmalarında hüzün turizminin terör konusunu incelemişlerdir. Teröristlerin kış aylarında yaşam sürdükleri ve Türk silahlı kuvvetlerinin gerçekleştirdiği operasyonlar sonucunda ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan kanlı çatışmaların yaşandığı mağaraların gezilip görülmesini hatta bu mağaralarda konaklamayı içeren turlar oluşturulmasını önermişlerdir. Çalışmada ek olarak, teröre mağdur kalmış destinasyonlardan bahsedilmiştir.

Light (2017: 296) yaptığı çalışmasında 1996-2016 periyodu arasında hüzün turizm ile ilgi yapılan araştırmaları incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarında, akademik olarak hüzün turizminin çoğunlukla Avusturalya, ABD ve Avrupa merkezli olarak çalışıldığına dikkat çekilmiştir. Dünyanın diğer ülkelerinde ölüm ve turizm arasındaki ilişkiye daha az önem verildiği vurgulanmıştır. Hüzün turizmine yönelik düşüncelerin sadece batı tarzında yapılan çalışmalarda kalmayıp dünyanın diğer bölgelerinde özellikle yerel bazda yaşanan acı ve hüznler içinde araştırılmasına ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir.

Kurnaz vd. (2013: 68); turistleri manevi duygular açısından önemli bir destinasyon olan Gelibolu tarihi alan bölgesine seyahat etmeye iten en önemli nedenin, sahip oldukları hüzün turizmi motivasyonlarından kaynaklı olduğunu tespit etmişlerdir. Hüzün turizminde, savaş alanlarını ziyaret eden turistlerin motivasyonlarının kümeleme analizi kullanarak sınıflandırılması (Winter, 2013: 167-168) yapılmıştır. Fakat yerel halk üzerinde bir kümeleme analizine rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, hüzün turizminin önemli destinasyonlarından biri olan Çanakkale tarihi alan bölgesinde yaşayan yerel halkın, algılanan turizmin etkilerine göre sınıflandırılmasıdır.

2.Yöntem

Çalışmanın amacına uygun olarak, turizmin etkilerine göre yerel halkın sınıflandırılarak modellenmesinde kümeleme analizi kullanılmıştır. Kümeleme analizi adından da anlaşılacağı üzere, gözlemler arasındaki benzerliklere dayalı olarak benzer gözlemlerin ait oldukları kümelere veya kategorilere gruplanmasını sağlar. "Aynı gruptaki gözlemler nispeten benzer ve farklı gruplardaki gözlemler nispeten benzer değildir" kodlaması kullanılarak, büyük gruplardaki gözlemler daha küçük gruplara bölünür (Kachigan,1991: 262). Küme içi değişimin küçük, kümeler arası değişimin büyük olması hedeflenir (Sing, 2007: 208-209).

Kümeleme analizinin amacı objeleri özelliklerine göre gruplar yaratarak sınıflandırmaktır. Bu şekilde bir sınıflandırma ayrımcılık analizi gibi diğer yöntemlerle de yapılabilmektedir. Kümeleme analizini diğer yöntemlerden farklı kılan özelliği nicel olmayan verilerle de kullanılabilmesidir (Brandimarte, 2011: 813).

Kümeleme analizi ayrımcılık analizi gibi verilerin normal dağılımlı olması varsayımını prensip olarak kabul eder, uygulamada ise uzaklık değerlerinin normal olmasını yeterli görmektedir. Kümeleme analizinin uygulanmasında ilk aşama veri giriş aşamasıdır. Uzaklıklar matrisi elde edilerek verilerin kümelemeye uygun biçimde girilmesi sağlanır. İkinci aşamada, kümeleme tekniğinin seçimi yapılır. Son aşamada ise sonuçların anlamlı olup olmadığının belirlenmesi aşamasıdır (Tatlidil, 1996: 329-330).

2.1.Benzerlik ve Uzaklık Ölçüleri

Kümeleme analizi hesaplamalarda karmaşık gibi görünse de benzerlik ve uzaklık olarak iki farklı ölçü üzerine yapılandırılmıştır. Analizde birbirine benzer özellikteki verileri gruplandırmak için, veri noktaları arasındaki uzaklığın küçük olması gerekliliğinden yola çıkılır. Birbirine yakın olan veya benzer olan birimler aynı grupta yer alırken birinden uzak olan veya benzemeyen birimler diğer gruplarda yer alırlar. Yaygın olarak kullanılan uzaklık ölçüleri; öklid, karesel öklid, minkowski, manhattan, chebyshev ve mahalanobis uzaklık ölçüleridir. Dice benzerlik ölçüsü, jaccard katsayısı, cosine benzerlik ölçütü, overlap benzerlik ölçütü ve pearson korelasyon katsayısı da benzerlik ölçütleri arasında sıkça kullanılmaktadır (Akpınar, 2014: 335-343).

2.2.Kümeleme Teknikleri

Kümeleme analizinde uzaklık ya da benzerlik ölçüleri yardımıyla oluşturulan uzaklık/benzerlik matrisindeki değerler kullanılarak birimlerin gruplara (kümelere) atanması yapılır. Birimlerin benzerliklerine göre gruplara dahil edilmesinde kullanılacak çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlardan bir tanesi, en çok benzer iki birimi aynı gruba atamakla başlayıp tüm birimlerin aynı gruba atanması ile biten hiyerarşik yaklaşımdır. Bir başka yaklaşım ise tüm verilerin ortalama değerlerine en yakın değerlere sahip birimlerin aynı kümeye atanmasını esas alan yaklaşımdır. En çok kullanılan bu iki yaklaşım dışında diğer yaklaşımlar da mevcuttur. Tüm yaklaşımlarda en önemli ölçüt, kümeler arası farklar ile kümeler içi benzerliklerin maksimum olmasını sağlamaktır. En çok kullanılan kümeleme yaklaşımları hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemleri adı altında iki kategoride toplanmaktadır (Brown, 2011: 253). Hiyerarşik yöntemde iki en yakın birimleri bir kümeye toplar böylece bir küme azalmış olur. Bu süreç tüm gözlemler küme içinde kalıncaya kadar devam eder (Odell, 1974: 74).

Hiyerarşik yöntemler; birleştirici (agglomerative), varyans teknikleri ve merkezileştirme teknikleri olarak üçe ayrılır. uygulamada en çok kullanılanlar; tek bağlantı, tam bağlantı, ortalama bağlantı, ward's ve centroid teknikleridir (Çakmak vd., 2005: 19-20). Hiyerarşik olmayan yöntemler ise, hiyerarşik yöntemlerin tersine hiyerarşik bir yapı olmaksızın verileri k kümeye ayırır. k-ortalama yöntemi en çok kullanılan hiyerarşik olmayan yöntemdir (Brandimarte, 2011: 866).

Tek bağlantı tekniği, en yakın komşuluk olarak da adlandırılır. A ve B kümeleri arasındaki uzaklık, A ve B noktaları arasındaki maksimum uzaklık olarak tanımlanır. Tekniğin her bir adımında uzaklıklar her bir küme çifti için bulunur. Daha sonraki adımda en küçük uzaklıktaki iki küme birleştirilir. İki küme birleştirildikten sonra aynı işlem diğer adımda da tekrarlanır. Uzaklıklar tüm küme çiftleri için hesaplanır. İşlem dendogram adı verilen ağaç diyagram yardımıyla kolayca görülebilir. Kümeler arası uzaklıklar aşağıdaki gibidir (Rencher ve Christensen, 2012: 506).

$$D(A,B)=\min \{d(y_i,y_j), y_i \in A \text{ ve } y_j \in B\} \quad (1)$$

Tam bağlantı, en uzak komşuluk olarak da bilinir. Tek bağlantı tekniğine benzer bir yapısı vardır. Her bir adımda kümeler arası uzaklıklar ve birbirinden en uzak iki birim arasındaki uzaklıklarla belirlenir (Johnson ve Wichern, 92: 509).

$$D(A,B)=\max \{d(y_i,y_j), y_i \in A \text{ ve } y_j \in B\} \quad (2)$$

Ortalama Bağlantı; bu yöntem aşırı uç gözlemlerden başlamaz. Kümenin ortasında yer alan gözlemlen başlar (Kalaycı, 2010: 359).

Ward's, en küçük kareler yöntemi olarak da bilinir. Kümeler içindeki minimum varyans koşulunun optimizasyonu üzerine temellendirilmiştir. Yöntemin amacı, küme içinde homojenliği sağlayarak kümeler arası heterojenliği maksimum yapacak kümelerin oluşturulmasıdır.

Centroid, bu teknikte iki küme arasındaki uzaklık onların merkezleri arasındaki uzaklıktır. Küme merkezleri küme farklılığındaki değişkenlere bağlı gözlemlerin ortalama değerleridir. Bu teknikte veriler her zaman gruplandırılır ve merkezler hesaplanır. Başka bir deyişle var olan bir küme yeni bir birim eklenmesiyle küme merkezleri her zaman değişir. Bu teknik uç değerlerden daha az etkilendiği için diğer tekniklere göre avantajlıdır (Hair vd., 1998: 490).

k-Ortalama Yöntemi, bu yöntem farklı algoritmalar kullanarak, seçilen özelliklere dayalı homojen gruplar belirlemeye çalışır (Kumar vd., 2013: 21). Yöntemde veri k adet kümeye ayrılır. Oluşturulacak küme sayısı 'k', kümeyi oluşturan elemanların ağırlıklı ortalaması 'ortalama' ile ifade edilir. k ortalama algoritmasının ilk adımında, her biri bir kümenin merkezini veya ortalamasını temsil eden k tane nesne seçilerek işleme başlanır. Algoritmanın ikinci adımında her bir nesne, kümelerin ortalama değerine olan uzaklıkları dikkate alınacak hangi küme ortalamasına daha yakınsa o kümeye atanır. Yapılan her atamadan sonra küme ortalamaları tekrar hesaplanır. Böylece nesnelere ortalamalara olan uzaklıkları da yenilenir. Kümeler değişmeyinceye kadar algoritma devam eder (Çilingirtürk, 2011: 124).

2.3.Küme Sayısının Belirlenmesi

Kümeleme analizinden sağlıklı bir sonuç elde edilebilmesi için değişkenlerin seçimi ve küme sayısının belirlenmesi önemlidir. Küçük örneklemelerde küme sayısının belirlenmesi için eşitlik (3) kullanılabilir.

$$k = \left(\frac{n}{2}\right)^{1/2} \quad (3)$$

Mariot tarafından önerilen diğer bir yöntemde;

$$M = k^2|W| \quad (4)$$

eşitliği kullanılır. Eşitlik (4) W grup içi kareler toplamı matrisidir. En küçük M değerini veren küme sayısı gerçek küme sayısıdır.

Calinsky ve Harabasz tarafından geliştirilen yöntem eşitlik (5) gibidir.

$$C=[\sum (B)/(k-1)]/ [\sum (W)/(n-k)] \quad (5)$$

Eşitlik (5)'i en büyük yapan k değeri küme sayısı olarak kabul edilir. Burada B ve W sırasıyla gruplar arası ve grup içi kareler toplamı matrisleridir (Tatlıdil, 1996: 341-342).

2.4. Örneklem

Hüzün turizminin yaşandığı önemli destinasyonlardan biri Çanakkale tarihi alan bölgesidir. Anzac torunlarının her yıl Çanakkale'yi ziyaret etme sebebi, sadece Çanakkale'yi gezip görmek değildir. Ziyaretlerinin asıl sebebi; dedelerinin savaştıkları cephelerdeki fiziksel kalıntıların etkisine kapılarak, zihinde savaşı

canlandırabilecekleri yani kendilerini ölen kişilerin yerine koyabilecekleri bir cephe olan Çanakkale'yi yaşama istekleridir. Bu istekle gelen misafirler ruhsal bir arınma yaşama arzusu içinde olurlar (Kılıç ve Sop, 2011: 15).

Araştırmanın anakütlesini de, Çanakkale'nin Gelibolu tarihi alan bölgesinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Savaşın geçtiği Çanakkale ilinin karşı yakasında da yer alan Gelibolu tarihi alan bölgesi 4900 km bir alana sahiptir. Yarımada'nın geçim kaynakları arasında tarım ve balıkçılık faaliyetleri belirgin bir yer tutar. Diğer bir geçim kaynağı olan hayvancılık faaliyetleri ise ahır ve besi hayvancılığı olarak yapılmaktadır. Tarım faaliyetleri arasında ilk sırayı Trakya bölgesinin genelinde ekimi yaygın olarak görülen buğday ve ayçiçeği alır.

Tarihi Alan'da sanayi tesislerinin çok önemli bir varlığından söz edilemez. Balıkçılık ve tarım ürünleri konusunda yan sanayi oluşturmuş küçük işletmeler bulunmaktadır. Ayrıca bölgede istihdama çok da katkısı olmayan tekstil ve hediyelik eşya üzerine küçük tesisler görülmektedir. Gelibolu tarihi alan sınırları içerisinde yer alan yerleşim yerleri Eceabat ilçesine bağlı 12 köyden 8 tanesini kapsamaktadır. Tarihi kayıtlarda eski isimleriyle birlikte anılan köyler Alçıtepe (Kirtre), Behramlı (Büyük Behramlı), Bigalı (Çamyayla/Boğalı), Büyükanafarta, Kilitbahir (Kilit-ül-bahir), Kocadere, Küçükkanafarta, Seddülbahir köyü yerleşim alanları ile Yalova, Kumköy, Beşyol (Tursun/ Dursun) ve Yolağzı (Siğilli, Siğli,Saidli) köylerinin yerleşim alanı dışındaki gayri meskun alanlarının bir bölümü yer almaktadır (Eser ve Tekin, 2016: 286).

Tarihi Alan sınırları içinde yaklaşık olarak 8.300 kişi yaşadığı tespit edilmiştir. Bilginin avantajlı bir şekilde elde edilmesini sağlayan veya en iyi durumda bulunan birimlerin seçilmesini içeren yargısal örnekleme yöntemi (Sekeran, 2003: 277) ile 319 kişiye ulaşılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anket ile veriler elde edilmiştir. Anket soruları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik sorular, ikinci bölümde ise Çalışkan ve Tütüncü (2008: 104) tarafından kullanılan turizmin yerel halkın üzerindeki ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerini ölçen sorular yer almaktadır. Soruların değerlendirilmesinde yedili likert ölçeği kullanılmıştır. Seçeneklere olumlu yanıtlardan başlayarak olumsuz yanıtlara doğru 7'den 1'e kadar puan verilmiştir. Katılıyorum 7, Büyük oranda katılıyorum 6, Kısmen katılmıyorum 5, Fikrim yok 4, Kısmen katılmıyorum 3, Büyük oranda katılmıyorum 2, Katılmıyorum 1 puan ile değerlendirilmiştir.

3.Bulgular

Araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için anket formunun birinci bölümünde katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, turizmden kazanç elde etme, turizmin gelişimini isteme ve turizm gelişirse katılma isteği olup olmadığıyla ilgili sorular sorulmuştur. Verilen cevaplara ilişkin frekans analizi sonuçları Tablo1 de görülmektedir. Tablo1 incelendiğinde araştırmaya katılanların %57,1 erkek ve %42,9 ise kadın olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni için veriler %23,8 en yüksek değer ile 46 yaş üstü kişilerden oluşurken en düşük değerle 41-45 yaş aralığında görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %53,6 evlidir. %63,6'sı turizmden kazanç elde etmezken, %92,8 gibi büyük bir çoğunluk turizmin yörede gelişmesini istemektedir. Yöre halkının turizmden bir beklentisi olması ve gelişmesini istemeleri yapılacak yatırımlarında geliştirilmesine katkıda bulunulacağına işaret olabilir.

Tablo1 : Katılımcıların Sosyo-Demografik ve Turizm Beklentilerine Yönelik Bulgular

Cinsiyet	f	%
Erkek	182	57,1
Kadın	137	42,9
Toplam	319	100,0
Yaş		
25 ve altı	65	20,15
26-30	68	21,13
31-35	50	15,07
36-40	32	10,00
41-45	28	8,8

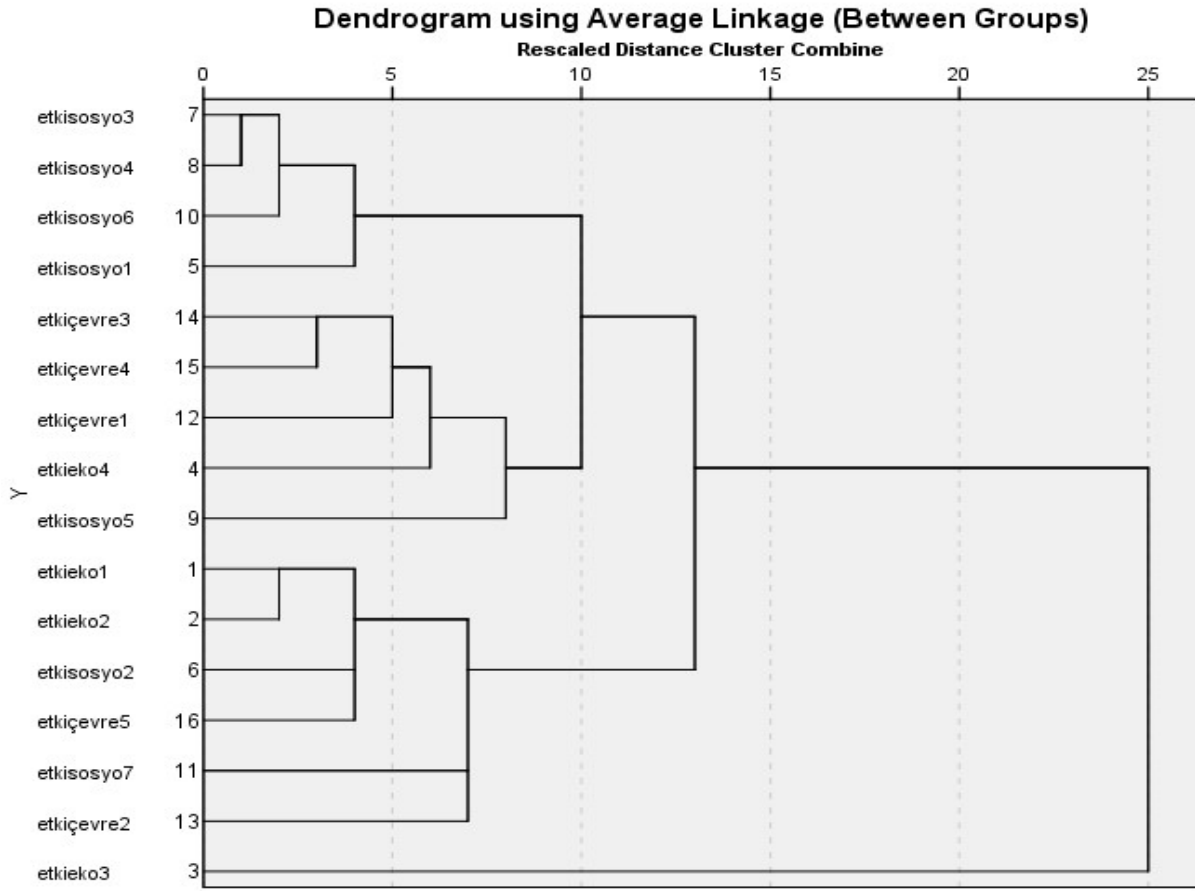
	46 yaş ve üstü	76	23,8
	Toplam	319	100,0
Medeni Durum			
	Bekar	148	46,4
	Evli	171	53,6
	Toplam	319	100,0
Turizmden kazanç elde etme			
	Evet	116	36,4
	Hayır	203	63,6
	Toplam	319	100,0
Turizmin Gelişimini isteme			
	Evet	296	92,8
	Hayır	23	7,2
	Toplam	319	100,0
Turizm gelişirse Turizme katılım isteği			
	Evet	255	79,9
	Hayır	64	20,1
	Toplam	319	100,0

Çalışmanın örnekleme yeterliliğini ölçen KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi sonuçları tablo2’de görülmektedir. KMO testinden 0,79 değerinin bulunması yeterli bir örnekleme sahip olduğunu göstermektedir. Bu testin ‘1’ değerine yaklaşması örneklemin yeterliliğini arttırmaktadır. KMO testinden elde edilen sonuca göre, çok değişkenli istatistiksel yöntemlerin kullanılmasında hiçbir sakınca yoktur ve kümeleme analizi yapılabilmektedir.

Tablo2: KMO ve Barlett Testi testi

Kaiser- Meyer-Olkin Testi		0.790
Barlett Testi	Ki-Kare	1072,381
	Serbestlik Derecesi	55
	P	,000

Kümeleme analizi sonuçlarına göre turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerini ölçen 16 soru yerel halkını dört kümeye ayırmıştır. Bu sonuçlar tablo3 de görülmektedir.

Tablo3: Kümeleme Analizi Sonuçları

4.Tartışma

Hüzün turizmi, ölümlerin anılması ve ölümün metalaştırılması arasında bir köprü sağlamasıyla turizme farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu süreçte hüzün turizm alanlarında ve müzelerde ön sıralarda çalışan görevliler ve turistlerle yakın diyalog kuran yerel halk; ahlaki, yönetsel ve politik olarak zorluklarla karşı karşıyadırlar (Stone, 2013: 315). Turizmle yerel halkın yakın ilişkisinde oluşan zorluklar bazen olumlu bazen de olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Yerel halkın turizmden etkilenmeleri kümeleme analizi ile incelendiğinde oluşan kümeler dikkat çekicidir.

Kümeleme analizi sonuçlarına göre, turizmin yerel halk üzerindeki etkileri dört küme olarak değerlendirilebilir. Birinci kümede yer alan grup muhafazakar kesim olarak adlandırılabilir. Çünkü hüzün turizmi, yerel halkın yaşam tarzını kötü etkileyen bir olgu olarak görülmektedir. Özalın-Türker ve Türker (2014: 96), tarafından yapılan çalışmada da yerel halkın olumsuz bakışı Dalyan destinasyonunda desteklenmektedir. Dalyan yöresinde yaşayan yerel halkın yaşam tarzlarının kırsal olması, gelenek ve yaşam tarzlarının bozulmasını istememeleri sebepleri ile olumsuz algılara sahip olunabileceğini belirtmişlerdir.

İkinci kümede yer alan grup hüzün turizmi doğayı tahrip eden, gürültü ve kirlilik yaratan, bölgede gereğinden fazla kalabalığa neden olan, turizm bölgesinde yaşayan halkın sıkıntı çekmesine yol açan ve bölgede trafik yoğunluğu yaratan bir olgu olarak değerlendirdiğinden bu kesim üçüncü yaş grubu olarak nitelendirilebilir. Üçüncü yaş gurubunda turizmin olumsuz etkilerinin görüldüğü söylenebilir. Kim ve Butler çalışmalarında (2015: 87) turizmin yerel halk üzerindeki olumsuz etkilerinin yerel yönetimler tarafından yapılacak eğitimlerle aşılabileceğini vurgulamışlardır.

Üçüncü kümede yer alan grup hüzün turizminin bölge için olumlu etkileri olduğunu dile getirmiş, turizmin bölgede iş alanı yarattığını, yatırımları teşvik ettiğini, tarihi binaların yenilenmesi için olumlu olduğunu, yerel kültürün korunması için önemli olduğunu ve gerçekleştiği bölgede park ve yeşil alanların artmasını

sağladığını ifade etmiştir. Bu nedenle bu grubu turizmden kazanç elde eden genç kesim olarak tanımlamak mümkündür.

Benzer sonuçlar Alaeddinoğlu ve Aliğaoğlu (2007: 225)'nin yaptıkları çalışmada da ortaya konulmuştur. Turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla Büyük Taaruz ve Başkomutan Tarihi milli Parkında yaptıkları gözlem ve mülakatlarda, yerel halkın ekonomik olarak refah düzeyinin yükselmesiyle sosyal ve kültürel yaşamda farklılıklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumunun yerel halkın eğlence ve dinlence olanaklarını artıracaklarını da ortaya koymuşlardır.

Analiz sonuçlarına göre, son küme olan dördüncü kümede yer alan grup ise turizmi gerçekleştirdiği bölgede fiyatların artmasına sebep olan bir olgu olarak değerlendirmiştir. Bu ifadeden yola çıkarak bu grup, gelir seviyesi düşük olan kesim olarak nitelendirilebilir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, yerel halkın %63,6'sı turizmden gelir elde etmemektedir. Yöre halkı geçim kaynağı olarak genelde tarım ve balıkçılık ile uğraşmaktadır. Bu durum halk tarafından yörede kirlilik ve kalabalık oluşmasına sebepmiş gibi düşünülebilir. Yerel halkın geçim kaynağı turizmden yararlanmaması düşüncelerinde olumsuz etki olarak değerlendirilebilir. Gelibolu tarihi alan bölgesinde turizme dönük olarak tesis bulunmaması ve halkın turizmden ekonomik olarak faydalanmaması olumsuz düşünceler oluşmasına sebep olmuş olabilir. "Turizmin gelişmesini ister misiniz" sorusuna halkın % 92'si olumlu cevap vermesi aslında halkın turizmden faydalanmak istediğine bir işarettir. Ayrıca yerel halkın %79 gibi büyük bir kısmı "turizm gelişirse turizme katılmak ister misiniz" sorusuna olumlu cevap vermiştir. Yörede iş kaynaklarının kısıtlı olması sebebiyle turizmin gelişmesi ve yerel halkın turizmden ekonomik olarak faydalanması, görüşlerini de olumlu yönde değiştirebileceği konusunda bir anahtardır. Yapılan birçok çalışma turizmin olumlu etkileriyle birlikte olumsuz etkileri de olduğunu ortaya koymuşlardır. Asıl önemli olan olumsuz etkileri en aza indirgeyerek bacasız sanayi olan turizmden en üst düzeyde yararlanabilmek için, halkın turizme katılmasını sağlamak ve olumlu etkilerini çoğaltabilmektir.

Kaynakça

- Akoğlan- Kozak, Meryem, Savaş Evren, Onur akır (2013). Tarihsel Süreç içinde Turizm Paradigması, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(22), 7-22.
- Akpınar, Haldun (2014). Data: Veri Madenciliği Analizi, Papatya Yayıncılık Eğitim, İstanbul.
- Alaeddinoğlu, F. ve Alpaslan Aliağaoğlu. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir rnek : Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 215–225.
- Avcıkurt, Cevdet (2015). Turizm Sosyolojisi, Detay Yayınları, 4. Baskı, Ankara.
- Bertan, Serkan (2010). Pamukkale’deki Yöre Halkının Turizmi Desteklemesi İle Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Arasındaki İlişki, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 2(4), 83-91,
- Brandimarte, Paolo (2011). Quantitative Methods an Introduction for Business Management, Willey Publication, New Jersey.
- Brown, L. Bruce, Suzanne B. Hendrix ve Dawson W. Hedges (2011). Multivariate Analysis for The Behavioral and Social Sciences: A Graphical Approach, John Wiley&Sons, Incorporate, New Jersey.
- Choi, Sun Hee (2003). The Impacts of Tourism And Local Residents’ Support on Tourism Development: A Case Study of The Rural Community of Jeongseon, Gangwon Province, *South Korea, Au-Gsb E-Journal*, 6(1), 73-82.
- akmak, Z., Uzđren, N. ve Keek, G. (2005). Kümeleme Analizi Teknikleri İle İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerinin İncelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12),15-36.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, . (2008). Turizmin Yerel Halk zerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, *IV. Lisansst Turizm ğrencileri Araştırma Kongresi*, 127- 148.
- ilingirtrk, A. Mete (2011). İstatistiksel Karar almada Veri analizi, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Engin, Vahdettin ve Albayrak, M. (2016). Tarihin Akışını Değiştiren Savaş Çanakkale 1915, Yeditepe Basım Yayın Dağıtım Ltd. şti, İstanbul.
- Ertuna, B., Güney, S., Güven, . ve Aydemir, N. (2012). Yerel Halkın Kırsal Turizm Gelişimine Katılma İsteğini Etkileyen Unsurlar: Kastamonu rneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 59-66.
- Eser, Sıdıka ve Tekin, B. (2016). Gelibolu Tarihi Alanı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Foley, M. ve LennonJ.J. (1996). JFK and Dark Tourism: A Fascination with Assassination, *Journal International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 198-211.
- Giritlioğlu, İ. ve Avcıkurt C. (2010). şehirlerin Turistik bir rn Olarak Pazarlanması rnek şehirler ve Türkiye’deki şehirler üzerine neriler, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 75-89.
- Gursoy, Doğan D., C. Jurowski, and Uysal, M (2002). Resident Attitudes: A Structural Modeling Approach, *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Hair, Joseph F., Rolph E. Anderson, Ronald L. Tatham, William C. Black (1998). Multivariate Data Analysis, Prentice Hall, London.
- İlsay, Selin ve Doğdubay, M. (2015), Çanakkale Yöresinin Dark Turizm Potansiyelinin Swot Analizi Yoluyla İncelenmesi, 16. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale. Detay Yayınları. 1612- 1620.
- Kalaycı, şeref (2010). SPSS Uygulamalı ok Değişkenli Teknikler, Asil Yayın Dağıtım Ltd, Ankara.
- Kachigan, Sam Kash (1991). Multivariate Statistical Analysis a Conceptual Introduction, Radius Press, New York.
- Kılıç, B. ve Sop, S. A.. (2012). Hüzün Turizmi, Katarsis ve Alternatif Katarsistik Bir Destinasyon rneği Olarak San Jose Madeni. *Soid*, 8(3), 1–22.
- Kim, S., and Butler, G. (2015). Local Community Perspectives Towards Dark Tourism Development: The Case of Snowtown, South Australia. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 13(1), 78–89.
- Kumar, S., Singh, S. K., Mishra, P. (2013). Multivariate Analysis: An Overview, *Journal of Dentofacial Science*, 2(3), 19-26.
- Kurnaz, H. A., eken, H. ve Kılıç, E. B. (2013). Determination of Dark Tourism Participants’ Travel Motivations, *Journal of Business Reasearch - Turk*, 5(2), 57–73.
- Light, D. (2017). Progress in Dark Tourism and Thanatourism Research: An Uneasy Relationship with Heritage Tourism. *Tourism Management*, 61, 275–301.
- Meyers S., Lawrence, Gamst, Glenn C. ve Guarino, A. J. (2013). Performing Data Analysis Using IBM SPSS, John Wiley&Sons, Incorporate , New Jersey.
- Odell, Patric L.and Benjamin S. Duran (1974). Cluster Analysis A Survey, Springer-Verlag, Berlin
- zdemir, M.A ve Kervecankıran, İ. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler : Dalyan Destinasyonu rneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 1-25.
- Özel, ağıl Hale (2014).Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya ıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris rneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 57-68.
- Öztürk, Yüksel (2001). Türkiye’ye Seyahat Edenlerin Beklentileri Odaklı Pazar Blmlendirmesi zerine Bir Araştırma, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (1), 46-56.

- Rencher, A. C. and Christensen, W. F. (2012). *Methods of Multivariate Analysis*, John Wiley&Sons, Incorporate, New Jersey.
- Slade, Peter (2003). Gallipoli Thana Tourism The Meaning of Anzac, *Annals of Tourism Research*, 30(4), 779-794.
- Seaton, A. V. (1996). Guided By the Dark: From Thanatopsis to Thanatourism, *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 234-244.
- Seaton, A. V. (1999). War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914, *Annals of Tourism Research*, 26(1), 130-158.
- Sekaran, Uma (2003). *Research Methods for Business a Skill Building Approach*, John Willey Sons, Inc, New York.
- Singh, Kultar (2007). *Quantitative Social Research Methods*,: Sage Publications Pvt. Ltd., Los Angeles.
- Stone, P. (2013). Dark Tourism Scholarship: A Critical Review. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 307-318.
- Tatlıdil, Hüseyin (1996). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*, Cem Web Ofset Ltd. Şti, Ankara.
- Özaltın-Türker, Gülay ve Ali Türker (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Destegini Nasıl Etkiler : Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges* , Mayıs, 81-98.
- Winter, Caroline (2011). Battlefield Visitor Motivations: Explorations in The Great War Town of Ieper, Belgium, *International Journal of Tourism Research*, 13, 164-176.
- Yıldız, Z., Yıldız, S., ve Aytemiz, L. (2015). Kara Turizm, Terör Turizmi ve Türkiye Potansiyeli. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 390-407.